

Det komplicerade och problematiska förhållandet mellan idrott och politik får en rejäl – och till stora delar originell – genomlysning i den österrikiske statsvetaren Georg Spitalers nu bearbetade avhandling *Authentischer Sport – inszenierte Politik: Zum Verhältnis von Mediensport, Symbolischer Politik und Populismus in Österreich*. Spitaler ställer idrottens autenticitet mot politikens manipulerade värld, och uppmärksammar särskilt hur idrott utnyttjas av populisterna som Jörg Haider och hans parti FPÖ. Särskilt studerar han de två österrikiska nationalsporterna utförsåkning och fotboll, och hans redskap är i första hand den kritiska diskursanalysen. Mats Franzén har läst Spitalers bok, och har fått sig till livs en grundlig genomgång och analys av området i skärningspunkten mellan sport, media, populärkultur och politik. Inte minst från svensk horisont kan de många spännande empiriska iakttagelserna ha en stimulerande effekt på idrottsvetenskaplig politikforskning, trots den kvarvarande och bitvis tungfotade avhandlingsakademiska strukturen.

Idrott, medier och politik i Österrike

Mats Franzén

Institutet för bostads- och urbanforskning, Uppsala universitet

Georg Spitaler

Authentischer Sport – inszenierte Politik: Zum Verhältnis von Mediensport, Symbolischer Politik und Populismus in Österreich

265 sidor, hft., ill.

Frankfurt am Main: Peter Lang 2005

ISBN 3-631-53986-X

”Hon är oerhört målmedveten. Det hon bestämt sig för att göra genomför hon och det hon säger står hon för. Jag har många gånger frågat henne om hon inte tar sig vatten över huvudet. Då svarar hon alltid att ’det här klarar jag av’.” Detta samtida omdöme gäller inte någon politiker – utan OS-guldmedaljören Anette Norberg (Söndagsintervjun, DN 5/3 2006; citatet från hennes far). Att inte bara säga vad man står för, utan också genomföra vad man bestämt sig för, är ett trovärdigt omdöme om en elitidrottare, men något närmast utopiskt när det gäller en politiker.

Detta asymmetriska förhållande bildar

utgångspunkt för Georg Spitalers undersökning av olika försök att lösa in sportens värden i politiken. I

sportens värld finns något – autenticitet eller äkthet – som saknas i politikens iscensatta eller manipulerade värld. Spitaler undersöker förhållandet mellan sport och politik i samtidens Österrike. Särskilt granskar han hur sport på olika sätt kunnat utnyttjas i populistisk riktning, inte minst av FPÖ under Jörg Haider.

Spitalers undersökning sker vid gränsen mellan politikens politik och kulturens politik: den gäller den politiska användningen av populärkulturella föreställningar och förgivettaganden. Idag tillhör sporten det populärkulturella

området – den så kallade upplevelseindustrin – inte minst tack vare medierna: sporten är inte längre asketisk utan just underhållning. Åtminstone gäller det så kallade nationalsporter, alltså de grenar som verkligen uppmärksammas medialt. I Österrikes fall gäller det framförallt utförsåkning och fotboll, vilket bidrar till att göra Spitalers bok särskilt intressant för en svensk läsare eftersom bara den senare grenen kan räknas som nationalsport också i Sverige.

Utförsåkning och fotbollen artikulera på ett intressant sätt regionala skillnader i Östterrike. Men sin hemvist i de småfolkliga regionerna Tyrolen, Kärnten och Vorarlberg är utförsåkning mycket lättare att tilldela nationella, för österrikaren gemensamma – vita – värden, än fotbollen som mer låter sig förknippas med arbetarklassens och borgerlighetens Wien. I just FPÖ:s nationella appell blir sporten i allmänhet och den alpina sporten i synnerhet något att satsa på medan besparingar i stället kan riktas mot operans och den klassiska musikens Wien.

Genom en analys av en historisk serie utförsåkarbiografier – en genre som liksom sportgrenen inte är exklusivt manlig – visar Spitaler hur deras framgång framställs som kommen ur äkta vara, ibland med delvis eccentrica förtecken, långt från politikens smuts. Inte minst gäller det Annemarie Pröll – framställd som inte någon vanlig flicka direkt – men definitivt autentisk. Även om utförsåkarens autenticitet tillhandahåller symboliska politikmöjligheter för alla politiska partier, finns en valfrändskap mellan den här vintersporten och konservativ och populistisk politik.

En mer metaforisk omsättning av sportens värden i politiken visar Spitaler genom en analys av fenomenet *fitness* (vilket det heter också på tyska). Flera österrikiska politiker har liksom Joshka Fischer framträtt som maratonlöpare. Fenomenet bör förstås i *fitness*-formationens sammanhang, menar Spitaler. Enligt den utlovas lycka åt den som tar hand om sig själv och håller sin kropp slank och stark – en metaforik som passar som hand i handske med den nyliberala politik som vill som det heter återföra ansvaret till individen genom att minska på de välfärdsstatliga programmen. Den naturliga kroppen kommer så att motsvara *the body politic* – här: den slanka staten. Om maratonlöpare har något asketiskt över sig, hindrar det emellertid knappast utövaren från att ha passion för saken. Till Österrikes EU-ordförandeskap togs det för övrigt fram en affisch föreställande en manlig långdistanslöpare. Text: ”Europa fit machen.” Och när ordförandeskapet var över kom en ny affisch med fokus på hur en stafettpinne överlämnas. Text: ”Europa muss fit bleiben.” Först skall Österrike se till att hålla Europa slant, sedan är budskapet att Europa måste förbli slant. Och om någon politiker i Österrike verkligen framställs som *fit* så är det Jörg Heider vars sammanknytning med sportens värden tyvärr underrapporterats i svenska media – även om vi kunnat se hur solbränd han är. Spitalers bok råder välbehörlig bot på den bristen. Heider vore politiskt inte tänkbar utan ”utförsåkning, bungee-jump och FC Kärnten”, skriver Spitaler, och pekar på parallellen med Italiens Berlusconi som inte bara äger Milan FC utan gett sitt parti namnet *Forza Italia*.

Österrikes sportsliga framgångar är inte lika framträdande i fotboll som i utförsåkning vilket visar sig när sportgrenen ger anledning till politiska poänger. Spitaler ger här stort utrymme åt en analys av en debatt om spelarrepresentationen i bosmandomens efterbörd och dess populistiska användbarhet. Mer bestämt gäller det vad som i det österrikiska fotbollförbundet kommit att kallas för ett *Gentlemen's Agreement* för att på frivillig väg begränsa antalet utländska spelare i den österrikiska fotbollen. Till saken hör att de utländska spelarnas närvaro, av vilka flertalet kommer från de tidigare Öststaterna, getts skulden för landslagets svaga prestationer – ett mantra som upprepats efter varje förlust. Heiders FPÖ lyckades här göra fotbollen till ett slagfält för symbolisk politik, inte minst med Susanne Riess-Passer på sportministerposten, genom att göra landslaget till den hegemoniska referenspunkt som andra debattdeltagare inte kunde komma runt. Den österrikiska fotbollens kris var inget mindre än en autenticitetsbrist – en brist på hemvävt material. De utländska spelarna sades utarma underlaget för den nationella representationselvan (vilken inte som i Danmark eller Sverige består mest av utlandsproffs; den inhemska fotbollen var tidigt professionell i Österrike).

Så långt har Spitaler arbetat med en kritisk diskursanalys. I bokens sista kapitel tar han upp förhållandet mellan mediasport och symbolisk politik i ett aktörsperspektiv – en analys som grundas på intervjuer med nyckelaktörer på fältet. Spitalers redovisning av hur intervjuerna genomförts och analyserats är föredömlig. Förhållandet mellan sport och politik visar sig inte oväntat vara motsägelsefullt. Framgång får den politiker som kan framträda som sportpolitiker, det vill säga som främjare av sportens intressen, men risken med att ge sig in i sportens värld som politiker är hela tiden att bli förknippad med partipolitik, det vill säga någon som utnyttjar sporten för ett särintresse. I så måtto upprätthålls en gräns mellan sport och politik, eller snarare är det så att sportens värld begränsar vilket slags politik som är gångbar där. Särskilt intressant är Spitalers analys av förhållandet mellan populism och mediasport. FPÖ under Haider har ju framträtt som sportpartiet. Därigenom har FPÖ också frammanat bilden av partiet som agerande bortom särintressena och ”det vanliga politiska tjafset” samtidigt som man sagt sig slå vakt om sportens självständighet. Därmed har man kunnat framställa sig som politiker av ett nytt slag, i kontrast till den tidigare äldre generationens politiker, bundna av att representera just olika särintressen.

Spitalers autenticitetstest handlar just om detta. Medan ledande politiker i offentligheten knappast är älskvärda

personer, utan snarare bidrar till impopulära beslut och mest bekymrar sig om sin egen maktställning, blir sportens framgångsrika utövare till idoler för identifikation; de förmår åstadkomma något – resultat – och därtill på ett lustfyllt sätt. Politikern är inget identifikationsobjekt utan ger som bäst upphov till skadeglädje. Och som bland annat Haider visat genom att som det heter vara excentrisk och inte anpasslig så går sportens värden att omsätta i politikens värld. Men inte hur som helst: den elitidrottare som efter karriären ger sig in i politiken stöter snabbt på problem: hon eller han blir nu bedömd med partipolitikens måttstockar. Sportens politiska företräden ligger snarare i utövarna som livsstilsförebilder.

I övrigt arbetar Spitaler alltså med ett slags kritisk diskursanalys. Denna blir nu inte lika genomlyst som intervjuanalyserna, men resultaten är ändå trovärdiga. Boken är också en omarbetad avhandling i statsvetenskap från Universitätt Wien. Inledningsvis finns här en för den teoretiskt intresserade grundlig genomgång av forskningsområdet sport, media, populärkultur och politik. Ur de angloamerikanska kulturstudierna utvecklar Spitaler en politisk kulturforskning. Genomgången av förhållandet mellan sport och pop, nation, manlighet och melodram är givande. Än mer givande är diskussionen av Spitalers kärntema: förhållandet mellan autentisk representation och populism. Här har han en lång rad goda poänger, av vilka jag kunnat peka på bara några för den svenska läsaren frappanta sådana.

Tillsammans med de inte minst från svensk horisont spännande empiriska observationer som Georg Spitaler gör, gör de *Authentischer Sport – inszenierte Politik?* till ett bitvis nydanande arbete på området sport och politik. Att sporten kunnat utnyttjas politiskt är förvisso inget nytt, men det gäller nu inte de sätt på vilka Spitaler visar hur politiken, särskilt den inrikes partipolitiken, hämtar populistisk mening ur sporten. Frågan är bara hur de relationer som han behandlar ser ut i Sverige. Som randanmärkning skall till sist fogas att hur givande denna läsning än är, så är den inte direkt lustfylld, till det är boken med sin noggranna redovisning av studiens alla mått och steg fortfarande alltför mycket av avhandling. För osportig helt enkelt – för att nu låta Spitalers undersökningsobjekt få sista ordet.

© **Mats Franzén 2006**

Köp boken från [Amazon.de](#)

Kjøp boken fra [Amazon.de](#)

Køb bogen fra [Amazon.de](#)